

Název programu:

K u l t u r n í p a m ě ť P r a h y 3

ANOTACE

Kulturu lze vnímat jako souhrn hmotných a duchovních hodnot, které se utvářely v průběhu historie. Tato historie ale není od současnosti oddělená, i dnes z ní vycházíme. Během projektového dne si žáci na příkladu konkrétních míst uvědomí vazby, které má minulost k dnešku. Porovnájí historické obrázky s nově pořízenými fotografiemi a pokusí se zjistit příběhy a okolnosti, které se vážou k proměněnému místu.

PROBLEMATIKA

Kultura jako souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidmi je neodmyslitelně spojená s lidskou historií. Tato historie ale není od současnosti oddělená, naše dnešní životy s ní souvisí. Někomu může historie připadat nezajímavá, vzdálená a neživá. Ale je důležité uvědomit si, že je spletená z příběhů živých lidí, a v českých městech, jejichž minulost je často pestrá a dlouhá, je relativně snadné představit si uplynulé doby v kulisách, které známe. Lidé, kteří tu žili dřív, se od nás zase tolik nelišili. Starali se o to, co budou mít večer k jídlu, mají-li kde spát, jestli mají doma teplo. Stýkali se s přáteli, pracovali, aby si vydělali na živobytí, starali se o své děti. Starosti lidí tehdy a dnes byly podobné. Jsou tu jistě odlišnosti, generace našich praprapradědek neměla elektřinu, před sto lety teprve začínala jezdit auta, naši dědečkové neměli počítače a internet, život byl trochu pomalejší, ale v tom podstatném vypadal stejně jako dnes.

Cílem projektového dne je probudit v žácích, kteří většinou dějiny vnímají jako něco odděleného od svého života, zájem o minulost vlastního města a zároveň vědomí, že příběhy, které se tu odehrávaly a odehrávají, k nim mají mnohem blíže, než si mysleli. Vnímat vlastní minulost totiž následně vede k pocitu zodpovědnosti za svět kolem nás, za vlastní život a vlastní budoucnost. Žáci během projektového dne zmapují několik historicky zajímavých lokalit a dohledají jejich příběhy. Kromě toho zjistí, zda obyvatelé města tyto lokality a jejich historii znají a zda je pro ně důležité tyto lokality zachovat či je jim jejich osud lhostejný. V závěru je otevřena diskuse o tom, jak na žáky tyto příběhy působí a co si o nich myslí.

KLÍČOVÁ SLOVA

❖ Kultura

Kultura je_souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem (stavby, tradice, jazyk, náboženství....)

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kultura>

❖ Přírodní paměť krajiny

Můžeme ji popsat jako systém vzájemných, opakujících se interakcí mezi klimatem, biotou a geologickým (tj. i půdním) prostředím. Základní paměťové prvky krajiny jsou následující:

1. Reliéf. Základní paměť krajiny je dána jejím reliéfem, který určuje zejména směr vodních toků a hydrologický režim oblasti. Dojde-li ke změně reliéfu jako např. při těžbě uhlí je paměť krajiny nenávratně ztracena.
2. Klima a mikroklima má zásadní vliv na vznik a vývoj ekosystémů a často i reliéfu krajiny.
3. Substrát. Určuje a ovlivňuje druhové bohatství fauny a flóry, je nositelem mikrobiálního prostředí. Substrát může být naprosto odlišný od geologického podloží - příkladem jsou vápnitá spraše na jinak oligotrofním podloží nebo kyselá, dekalifikovaná výplně zvrstů uprostřed krasových planin.

Zdroj: Václav Cílek: Paměť krajiny www.cec-wys.org/prilohy/8eccf4a8/Prispevek_Cilek.doc

❖ Kulturní paměť krajiny

Mezi základní prvky kulturní paměti můžeme zařadit kontinuitu, vědomí historie, uspořádání přírodních a kulturních ploch, archeologické a stavební památky, nějaký druh posvátnosti a tu krásu krajiny, která vzniká jejím dlouhodobým a přitom citlivým využíváním.

Zdroj: Václav Cílek: Paměť krajiny www.cec-wys.org/prilohy/8eccf4a8/Prispevek_Cilek.doc

CÍLE PROGRAMU

1. Žák popíše dobovou módu u alespoň 5 historických stavebních slohů.
2. Žák vyjmenuje alespoň 3 kostely vyskytující se v jeho městě či nejbližším okolí a uvede nejbližší kostel u jeho školy.
3. Žák vyjmenuje alespoň 3 divadla, vyskytující se v jeho městě či nejbližším okolí a uvede nejbližší divadlo u jeho školy.
4. Žák seřadí v odpovídající časové posloupnosti historické stavební slohy.
5. Žák provede anketní šetření s veřejností na téma minulosti vybrané lokality.
6. Žák prostuduje předložené materiály a dohledá informace k vybrané lokalitě.
7. Žák uspořádává získané informace a zapisuje je do anketního a pracovního listu. Žák prezentuje výsledky své skupiny a zhodnotí proměnu lokality v čase.
8. Žák vysvětlí, proč jsou historické a kulturní památky důležité pro současnost.

POPIS PROGRAMU

8:00 – 8:10 Představení projektu

8:10 – 8:35 Představení tématu

8:10 – 8:20 Úvod

Na úvod celého projektového dne dá lektor žákům 10 úvodních otázek, tyto otázky by měli v závěru programu dát lektorovi zpětnou vazbu ohledně toho, zda se studentům

program líbil a co nového se během projektového dne naučili. Žáci odpovídají lektorovi na otázky ano tím, že se v lavicích postaví, když je jejich odpověď ne, zůstávají sedět. V případě, že je v prostoru třídy dostatek místa, lze žáky seřadit do jedné linie a při kladné odpovědi udělají žáci krok vpřed, při záporné odpovědi krok vzad.

Lektor s žáky na úvod formou krátké hry probere pojmy, se kterými se v rámci projektového dne budou setkávat, aby zjistil, které jsou pro ně známé a které nové. Zároveň si žáci ověří některé svoje vědomosti související s kulturou a historií.

Otázky:

- 1) Je mi fajn a těším se na dnešní projektový den?
- 2) Narodil jsem se v Praze?
- 3) Vím, jak se jmenuje ulice, kde bydlím?
- 4) Vím, podle čeho nebo koho se jmenuje?
- 5) Umím vyjmenovat 5 pražských kostelů? (odhadnete, kolik kostelů v Praze asi je?)
- 6) Umím vyjmenovat 5 pražských divadel?
- 7) Umím seřadit historické stavební slohy (renesance, gotika, baroko, románský styl apod..) v pořadí, v jakém po sobě následovaly?
- 8) Tuším, kdy zavedli v Praze elektřinu?
- 9) Tuším, jaký pohon měly první pražské tramvaje?
- 10) Myslím si, že může být zajímavé zabývat se minulostí míst, která znám?

8:20 – 8:35 Brožura

Lektor rozdá žákům brožuru a projde s nimi její obsah:

Strana 1: titulní

Strana 2: úvod

Strana 3: důležité pojmy

Strany 4 a 5, 6 a 7: spojovačka proměn historických stavebních a módních stylů

Strana 8: zdroje a odkazy

8:35 – 8:45 Skupiny a role

Lektor nejprve vysvětlí žákům funkce jednotlivých rolí. Každý žák si podle svých schopností vybere roli, která mu bude nejvíce vyhovovat. Od lektora dostane jmenovku, pomůcky a také informační kartičku, na které je podrobně napsáno, jaké bude mít konkrétní úkoly při práci v terénu a potom ve třídě a dále také podrobný popis výstupů, jež bude mít na starosti.

Rozdělení do skupin v případě 20 žáků

Třída 20 žáků bude pracovat v pěti skupinách, rozdělí si po čtyřech rolích. Pokud je ve třídě menší počet žáků, lze některé z nich spojit do jedné. (Lze spojit funkci historika a asistenta historika) V případě odlišného počtu žáků než 20 je třeba skupiny vytvořit pružným způsobem tak, aby byly funkční. Je zároveň možné postupovat i opačně, to znamená,

postavit skupinu například s více žurnalisty (nebo s více asistenty historika). Vzhledem, k tomu, že předmětem terénní práce bude anketa s veřejností, více žurnalistů ve skupině neškodí.

Skupina 1: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 2: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 3: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 4: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika, 1 žurnalista/žurnalistka

Skupina 5: 1 fotograf/ka, 1 historik/historička, 1 asistent/ka historika, 1 žurnalista/žurnalistka

Popis rolí

Fotograf/ka:

V terénu:

- průběžně pořizuje fotografie z terénu
- vyfotí fotek raději víc, aby bylo později z čeho vybírat
- celkem vybere 4 fotografie: 1. Fotka celé skupiny (včetně fotografa)
2. Fotka z místa, o kterém zjišťuje historii.
3. Fotka práce skupiny v terénu (nebo ve třídě)

Ve třídě:

- stahuje fotky pomocí kabelů či čtečky do počítače
- po dokončení této práce otevře dokument s názvem „Porovnání fotografií“ a vedle historické fotografie vloží do prázdného rámečku fotografii pořízenou v terénu a dále zodpoví všechny otázky pod obrázkem.
- potřebné předpoklady: výtvarný cit, technická zdatnost při práci s elektronikou

Pomůcky:

- fotoaparát
- počítač

Asistent/ka historika

V terénu:

- asistuje historikovi a žurnalistovi při anketě
- pomáhá s vyplněním anketního listu
- vede skupinu na stanovené místo a hlídá, aby se skupina pohybovala ve vyznačeném území
- pomáhá dle mapy dohledat a přesně určit místa odkud byly získány dobové fotografie

Ve třídě:

- do současné mapy společně s kartografy z ostatních skupin zaznačí místa, která se v historii proměnila
- určí místa, odkud byly pořízeny fotografie skupin
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: komunikace, zvědavost, suverenita

Pomůcky:

- mapa
- podložka (dostane od lektora při rozdělování rolí)
- tužka nebo propiska (vlastní vezme si raději dvě do terénu)

Historik/historička

V terénu:

- zodpovídá za dohledání informací k dotazům v anketním listu
- spolu s žurnalistou realizuje dotazníkový průzkum veřejnosti k tématu

Ve třídě:

- pomocí webových a literárních zdrojů doplňuje informace do svého pracovního listu
- spolu s žurnalistou porovnává svoje informační zdroje (text x anketa)
- vždy uvede zdroj svých informací
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: dokáže snadno pracovat s textem, vyhledávat informace, slohově zdatný

Pomůcky:

- pracovní list
- dobové fotografie
- literární a webové zdroje

Žurnalista/žurnalistka

V terénu:

- zodpovídá za průběh ankety (výběr respondentů)
- spolu s historikem realizuje dotazníkový průzkum veřejnosti k tématu

Ve třídě:

- spolu s historikem porovnává svoje informační zdroje (text x anketa)
- zodpovídá za vyplnění anketního listu
- při prezentaci zodpovídá za vzorné odprezentování výsledků své práce
- potřebné předpoklady: dokáže snadno pracovat s textem, vyhledávat informace, slohově zdatný

Pomůcky:

- anketní list
- tužka nebo propiska (vlastní, vezme si raději dvě do terénu)

8:45 – 9:00 Přestávka, příprava na terénní část programu

9:00 – 10:35 Terénní část programu

9:00 – 9:20 Přesun pěšky na Židovské pece nebo na Parukářku

9:20 – 9:30 Hra „Přesmyčky“

Každý žák dostane do ruky malou zalaminovanou kartičku. Polovina žáků dostane kartičky, na nichž jsou názvy různých žižkovských ulic v podobě přesmyčky. Druhá polovina žáků dostane kartičky, na nichž jsou krátké texty popisující původ názvu odpovídajících ulic (tedy stejných, jako jsou v přesmyčkách). Účelem hry je, aby 1. polovina žáků vyluštila své přesmyčky a zjistila tak jméno své ulice, 2. polovina žáků zkusí podle svého textu jméno ulice odvodit a vždy odpovídající dvojice žáků se najde.

Pozn. V případě špatného počasí, kdy je třeba terénní program redukovat, lze hru přesunout do třídy a realizovat ji ještě před odchodem do terénu.

9:30 – 10:20

V případě, že máme 4 skupiny žáků, bude terénní práce probíhat na dvou místech:

1. Anketa s veřejností v parku Židovské pece

Žáci budou vybaveni jedním obrázkem nebo fotografií; Basilejské náměstí, tato fotografie slouží k porovnání současného a minulého stavu. Dále budou žáci vybaveni anketními listy a jejich úkolem bude zjistit základní informace o názvech tří míst, která se změnila:

Židovské pece: Hřbet Židovských pecí se starým lomem. Bývaly zde jeskyně a žilo zde to nejhorší podsvětí. Někteří lidé se domnívají, že název Židovské pece vznikl podle toho, že si zde vyhnaní židé pekli chléb. Odborníci tento výklad odmítají. Lom byl, ale na konci druhé světové války zavezen materiálem z rozbombardované Prahy. Dnes je jedním z parků Prahy 3.

Na Vápence: Tramvajová zastávka Vápenka se jmenuje podle hospodářského dvorce Vápenka. Vápenku tvořily semknuté hospodářské budovy se šindelovými střechami. Název skutečně vznikl podle činnosti, která zde byla provozována, a sice pálení vápna.

Červený dvůr: Ulice U Červeného dvora se jmenuje podle viniční usedlosti nazývané jako Direktorka (Červený dvůr). Jednopatrová obytná budova s mansardovou střechou a červeným zdívem stála v místech někdejších Vinohradů, které byly založeny v 15. století. Usedlost zanikla po 2. světové válce při rozšiřování židovského hřbitova a nákladového nádraží.

2. Anketa s veřejností v parku Parukářka

Pro porovnání historické fotografie dostanou žáci k dispozici 1-2 fotografie Sladkovského náměstí (případně Táboritská ulice). V anketě budou pak zjišťovat historii těchto míst:

Vrch Svatého kříže: Podle některých zdrojů tu kdysi bývalo popraviště (dokonce tu měla být i vykonána poslední pražská poprava, místo je však zaměňováno se šibeničním vrchem, který se nacházel v místě dnešních Židovských pecích), ale tuto nedoloženou informaci někteří historici popírají.

Parukářka: Dřívější Parukářka bývala v minulosti viničnou a zemědělskou usedlostí. Až do roku 1804 se jmenovala Hejtmanovská. Když usedlost koupil parukář Jan Hrabánek, začalo se jí říkat po jeho profesi.

Kapslovna: V roce 1825 zde francouzští podnikatelé Sellier a Bellot zavedli výrobu střelných zápalek. Byly zde vyráběny zápalky pro lovecké náboje, později i pro náboje vojenské. Od roku 1827 továrna zvaná Kapslovna vyráběla zapalovač z bílého střelného prachu. Vyrábělo se až 60 milionů zápalek ročně zejména pro Rakousko a dále pro export do USA, Anglie, Brazílie a východní Indie.

Olšanské náměstí: Olšanské náměstí se do dnešní podoby proměnilo asi nejvíce. Málokdo tuší, že zde kdysi býval rybníček u Olšanské (Volšanské) školy.

Cílem terénní práce je především najít a zmapovat uvedené lokality podle starých fotografií a dále v anketním šetření zjistit u veřejnosti maximum informací o těchto lokalitách. (Při následné práci ve třídě pak dohledat další informace a vyplnit pracovní list.)

10:20 – 10:35 Přesun zpět do školy

10:35 – 11:00 Přestávka, převléknutí v šatnách

11:00 – 12:30 Práce ve třídě

Zpracování výstupů (je potřeba 1 PC na skupinu)

Cíl práce:

1. dozvědět se něco o historii zvolených lokalit
2. porovnat dobové a současné fotografie
3. porovnat zdroje informací (veřejnost x internetové zdroje, literatura)

Náplň:

Zde se skupiny rozdělí podle rolí a budou pracovat každý na svém úkolu.

Fotograf/ka - stahuje a vybírá fotografie, píše popisky, doplňuje svůj pracovní list.

Historik/historička s asistentem/asistentkou - dokončí pracovní list a mapu.

Žurnalista/žurnalistka - zkompletuje anketní list z terénu a spolu s historikem připraví k prezentaci porovnání svých zdrojů informací

12:30 – 12:40 Přestávka

12:40 – 13:15 Prezentace výstupů jednotlivých skupin a diskuze

Žáci představují svoje výstupy svým spolužákům. Prezentace výstupů může proběhnout formou klasické přednášky nebo formou tiskové konference. Každá skupina prezentuje své pracovní listy, přičemž porovnává kvalitu informací získaných v anketě s veřejností a z ostatních zdrojů. Po prezentaci každé ze skupin lze navázat diskuzí o jejich názoru na proměnu daného místa a vrátit se tak k úvodní debatě o našem vztahu k minulosti.

Projektový den je vhodné uzavřít úvodní hrou „Krok vpřed“ za použití stejného znění otázek (vyjma první). Velmi pravděpodobně se ukáže, že vědomosti i postoje žáků se po proběhnutém dni výrazně změnily. Hra tak poskytuje lektorovi jednoduchou a velmi efektivní zpětnou vazbu.

V posledních pěti minutách dáme žákům prostor pro reflexi programu.

VÝSTUPY

- a) FOTOGRAFIE 3x -
 1. Fotka celé skupiny (včetně fotografa)
 2. Fotka skupiny při práci (při anketě)
 3. Fotka lokality k porovnání se starou ilustrací (při fotografování je třeba najít odpovídající úhel, aby bylo porovnání co nejefektivnější).
- b) PRACOVÍ LIST FOTOGRAFA s vloženou fotografií a slovním porovnáním míst (v elektronické podobě)
- c) PRACOVNÍ LIST HISTORIKA
- d) MAPA – asistent historika
- e) ANKETNÍ LIST – žurnalista

SILNÉ STRÁNKY PROGRAMU

1. úvodní diskuze

2. aktivizační hry
3. konečné porovnání lokalit

SLABÉ STRÁNKY PROGRAMU

1. náročnost terénní části na organizaci
2. závislost na dostupnosti zajímavých lokalit
3. proměnlivý zájem studentů

PŘÍLEŽITOSTI

1. osobní prožitek z terénní práce
2. nový pohled na známé městské lokality
3. možnost uplatnění vlastního názoru na proměny míst v čase

HROZBY

1. velmi špatné počasí (závislost programu na práci v terénu)
2. nespolupracující pedagogové, strach ze zodpovědnosti při přesunu
3. problémy s časovým rozvržením práce ve třídě (nevyrovnané aktivity žáků)

POMŮCKY

- brožura (podle počtu žáků, kopie)
- popisky rolí s visačkami (dle počtu žáků)
- rozpisy činností jednotlivých rolí
- 4 x fotoaparát
- tištěné pracovní a anketní listy
- mapy současné i historické
- pracovní listy pro fotografy v elektronické podobě
- zalaminované fotografie vybraných lokalit
- zalaminované kartičky ke hře "Přesmyčky"
- literatura nebo vytištěné soubory informací k jednotlivým lokalitám
- nůžky
- podložky
- dataprojektor k závěrečné prezentaci

Autor programu: RNDr. Jenny Andresková, Přírodovědecká fakulta UK Praha a
Bc. Magdalena Vaňková, Stavební fakulta - Inženýrství životního prostředí, ČVUT

Námět: Bc. Alice Končinská, Studium humanitní vzdělanosti FHS UK a
Mgr. Lukáš Koucký, učitelství pro SŠ, tělesná výchova a psychologie na FTVS UK

Použité zdroje a odkazy:

- <http://www.cestovatel.cz/clanky/prazske-zahrady-vrch-svateho-krize-a-parukarka-zizkov/>
- <http://www.zizkov.info/>
- <http://www.zizkov-praha3.info/>
- <http://www.praha3.cz/kultura-a-volny-cas/index.html>
- SEDLÁK, Jan: Praha 3 : urbanismus, architektura/ Jan Sedlák, Zdeněk Lukeš ; [fot.] Karel Cudlín, Ester Havlová Vyd. 1. - Praha: Titanic ; Argo, 2008 . - 245 s.: plánky ; 23 cm, ISBN 978-80-7203-961-6, 978-80-86652-32-0
- Praha 3 křížem krážem / Red. Eva Horníčková; fot. a dokumenty Jana Bosáková ... a kol. Vyd. 1 . - Praha: MILPO, 2008 . - 175 s.: obr., faksim., erby ; 31 cm . - (Knihy o Praze; sv. 46) ISBN 978-80-87040-12-6
- Augusta, Pavel Kniha o Praze 3, 1994